

v poklicni portret

Marija Mojca
Pungerčar,
vizualna
umetnica

Fotografija
iz projekta
V akciji, 2005.

PRIVLAČILA JO JE UMETNOST – OD NEKDAJ

Izvirna iz delavske družine, oče je bil mizar, mama tekstilna delavka. Oče se je ljubiteljsko ukvarjal s fotografijo, mama pa je rada šivala. Zrasla je tudi ob glasbi, saj je Lojze Slak njen stric po mamin strani. Družinska dediščina ima veliko vlogo v njenem kasnejšem umetniškem ustvarjanju, saj je na primer očetove fotografije večkrat vključila v svoje projekte.

Kot otrok se je rada umetniško izražala na vseh področjih. Izrabila je vse možnosti, ki jih je ponujal oder v mirnopoškem združenem domu: pela je, nastopala v gledaliških igrah in na proslavah. Rada je še risala in izdelovala modne kreacije, ki so bile tudi njene prve mojstrovine – najprej na punčkah, dokler ni v petem razredu osnovne šole že začela šivati zase.

Pri štirinajstih letih se je odločila postati modna kreatorka. K izbiri Srednje šole za oblikovanje in fotografijo je pripomoglo tudi to, da je bila šola v Ljubljani, kamor si je zelo želela. Po maturi se je kot pripravnica zaposlila v Novoteksu, kjer je sodelovala predvsem pri ustvarjanju takrat zelo priljubljene blagovne znamke za mlade Teens. Nato so jo povabili v tovarno Labod, kjer je leto dni delala kot modna kreatorka za ženske bluze. Delo v

Novem mestu je bilo zanimivo in za mlado ustvarjalko tudi odgovorno: sodelovala je pri modnih revijah in predstavitvah kolekcij po vsej Jugoslaviji ter obiskovala domače in tuje sejme. Čeprav je živevala v Novem mestu, ni pretrgala stikov z ljubljansko sceno, kjer je bila članica modne avantgardne skupine Linije sile. Za njimi so bile že prve alternativne modne revije v galerijah Škuc, Kapelica, gostovanje na Reki in še marsikaj.

ŠTUDIJ RAZVIJE NADARJENOST V POKLIC

»Želja po nadaljevanju ustvarjalne poti v umetnosti je dozorela spontano,« se spominja Marija Mojca Pungerčar. »V Ljubljano sem se vrnila po dveh letih službovanja v Novem mestu. Bila sem še premlada, da

bi se ustalila v tekstilni industriji. Privlačila me je umetnost. Sprejemne izpite na likovno akademijo sem opravila v tretjem poskusu. Vmes sem eno leto študirala modno oblikovanje na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo. Ustvarjanje bi brez študija lahko obtičalo na ljubiteljski ravni. Študij je prava odločitev za tiste nadarjene mlade ljudi, ki čutijo, da bi jih veselilo, če bi se z umetnostjo 'moral' ukvarjati vsak dan. Študij je namreč namenjen temu, da umetniški talent razviješ v poklic, s katerim se boš lahko preživljal. Treba pa je tudi upoštevati, da morda ne bo tako, kajti niti najbolj izobraženi umetniki pogosto ne morejo živeti samo od umetnosti.« Med letoma 1996 in 1998 je s svojimi projekti trikrat zaporedoma gostovala v ZDA in v njej se je zbudila želja, da bi gostovanja spremenila v trajnejši obisk. Hkrati si

Stran / Page: 27

Doseg / Reach: 87000

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 1214 cm²

2 / 3

je želela razširiti znanje na področju performansa in videa, s čimer se je že nekaj let ukvarjala. »Nastopil je čas za novo epizodo v mojem vseživljenjskem izobraževanju.« slikovito opisuje to življenjsko fazo, ko je zaprosila za Fulbrightovo štipendijo in jo tudi dobila. Ta ji je omogočila podiplomski študij novih žanrov na San Francisco Art Institute, ki ga je končala z magistriranjem leta 2001. Program novih žanrov je temeljil na tradiciji umetniškega videa in performansa, ki imata korenine na zahodni obali ZDA. Študij ji je ponudil tehnološka in teoretska znanja, ki jih je potrebovala za nadgradnjo umetniške prakse. Podiplomsko se je izobraževala tudi na ljubljanski likovni akademiji, ampak pravi, da podiplomska študija v ZDA in doma nista primerljiva:

»V Ljubljani sem vsak dan hodila slikat v atelje, kjer sem bila deležna napotkov izbranega mentorja. V San Franciscu pa je bil študijski program zelo razgiban. Predmetnik sem si lahko sestavila po svojem izboru. V prvem letu sem osnovno področje novih žanrov kombinirala predvsem s predmeti z oddelka za film, v drugem letniku pa s predmetnikom digitalnih umetnosti. Med profesorji je bilo veliko gostujočih predavateljev. Šolnina je bila zelo visoka, zato je bila tudi ponudba na visoki ravni. Od študentov se je veliko pričakovalo in zahtevalo. Mednarodno okolje s študenti iz vsega sveta je bilo zelo spodbudno. Oddelk novih žanrov je negoval tudi zanimivo tradicijo, da so lahko podiplomski študentje sodelovali pri izbiranju novih študentov. Skupaj s profesorji so si ogledali predstavitvene materiale kandidatov in glasovali zanje.« Pungerčarjeva meni, da je Ljubljana po kakovosti umetnikov primerljiva z ostalimi prestolnicami, ne pa tudi po podpori za sodobno umetnost. Pogrešamo centre za sodobno umetnost, vlada pomanjkaje ateljejev, stanovanj za umetnike in prostorov za predstavitve. Težko bi rekla, da je Ljubljana dovolj odprta in dovzetna za različne oblike umetnosti, saj mestna občina že nekaj let zapovrstjo ni podprla njenih projektov.

POJOČI ŠIVALNI STROJI

Vsak novi projekt je zanjo nov izziv. Med novejšimi izpostavlja glasbeno zgoščenko Singer (Mojca poje slovenske šiviljske, tkalske in predilne pesmi). Za vizualno umetnico je glasbeni album res nenavaden medij. Na tem CD-ju je objavila pesmi, ki jih je posnela leta 2003 v okviru intermedijske instalacije Singer. Takrat so bili posnetki njenega petja starih šiviljskih pesmi senzorsko povezani s šivalnimi stroji Singer. Z dotikanjem in božanjem šivalnega stroja je obiskovalec iz njega izvabil petje in druge glasove. Ta posebni CD je ob izdaji

Marija Mojca Pungerčar

Umetnica na gradbišču avtocestnega odseka Hrastje-Lešnica, ko je snemala dokumentarni film *Bratstvo in enotnost, 2006*.

leta 2007 naletel na dober odziv med kritiki in občinstvom in so ga predvajali na radiu. »Ob moj nešolani glas se ni nihče obregnil, razen v dobrem smislu,« se spominja. Že 17 let je v svobodnem poklicu kot samozaposlena v kulturi. To je po njenem mnenju gotovo eden od najtežjih poklicev, pravzaprav poklic umetnika na sploh. Ko si mlad, se razdajaš, ne da bi zahteval kaj v zameno. Ko si starejši, pričakuješ priznanja in nagrade, a jih ni od nikoder. Ko pa si star, dobiš pokojnino, ki je tako nizka, da z njo ne moreš preživeti. Samozaposleni umetnik si mora sam zagotavljati možnosti za delo in v okviru že tako pičlih prihodkov sam poskrbeti za vse svoje po-

trebe: plačo, materialne stroške, bolniško nadomestilo, regres ... Odkar so samozaposleni kulturniki v davčnem smislu izenačeni s samostojnimi podjetniki, je ta status postal za mnoge umetnike nesprijemljiv. Od njih se med drugim zahteva, da čedalje več časa posvečajo birokraciji ter da »poslujejo« na trgu umetnosti, ki praktično ne obstaja.

ČOKOLADNA STATISTIKA UMRLJIVOSTI

Na letošnjem festivalu Mesto žensk predstavlja izzivalen projekt z naslovom *Tablice smrtnosti*. Na vprašanje, zakaj je tokrat

Stran / Page: 27

Doseg / Reach: 87000

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 1214 cm²

3 / 3

Delavnica Socialdress, Modna hiša Ljubljana, 27. grafični bienale. Umetnica nosi haljo, sešito iz umetniške tkanine Socialdress Dezen.

kot umetniški medij izbrala čokolado, odgovarja: »Na demografsko statistiko sem postala pozorna, ko sem od zavarovalnice prejela informativni izračun za dodatno pokojnino. V njem je bilo navedeno, da dobijo ženske manjšo pokojnino kot moški ob enakih vplačilih in enakem številu let vplačevanja. Najprej tega nisem mogla verjeti! Ko pa sem se natančneje pozanimala, sem zvedela, da zavarovalnice tak izračun oblikujejo na podlagi statistike, po kateri živimo ženske dlje kot moški. Podatke pridobijo iz t. i. tablic smrtnosti, ki prikazujejo pričakovano življenjsko dobo moških in žensk. Tako uporabo statističnih podatkov v praksi sem občutila kot diskriminacijo žensk. V zadnjem času skuša država preložiti vse večji delež stroškov za socialno varnost na državljane in nas tako prepušča ponudbi na prostem trgu, ki pa postavlja svoje pogoje. Večina ljudi z njimi sploh ni seznanjena.«

Tako se ji je utrnila zamisel, da bi tablice smrtnosti odtisnila v čokolado. Suhoparna statistika o umrljivosti bo zaživela na sladki tablici, ki tudi ni povsem nedolžna; ugodje sladkanja je namreč čedalje bolj družbeno nesprejemljivo, lahko vodi v bolezen in prezgodnjo smrt. To čokolado bodo ponudili udeležencem nekaterih festivalov, kot sta Mesto žensk in Festival za tretje življenjsko obdobje, v posebno ponudbo pa jo bo vključila tudi knjigarna Azil.

SOCIALNA OBLEKA

Njen projekt umetniško-modne blagovne znamke Socialna obleka, oz. Socialdress je bil tudi zelo odmeven. Živi od leta 2006, ko je začela s prvimi šiviljskimi delavnicami. Leto kasneje se je odločila za natis tkanine Socialdress Dezen. Vzorec na bombažni tkanini vključuje slike in izjave udeleženc ter udeležencev delavnic, ki so potekale v Gradcu in Ljubljani. Gre za duhovite opise lastnih kreacij in izkušnje pri izdelavi, ki so bile za marsikatero udeleženko in udeleženca prve. Iz tega blaga so nato šivali oblačila na naslednjih delavnicah. Zadnje metre je porabila za vrečke Socialdress z dolgo življenjsko dobo, ki jih je naročilo ministrstvo za zunanje zadeve za udeležence mednarodne konference Nove paradigme, novi modeli – kultura v zunanjih odnosih EU.

»Vodja konference, veleposlanica Helena Drnovšek Zorko, je letos dala pobudo za nadaljevanje sodelovanja. Zasnovali sva delavnico predelave kravat, namenjeno udeleženkam in udeležencem diplomatske skupnosti. Drnovšek Zorkova se namreč v prostem času že vrsto let posveča ustvarjanju oblačil iz starih kravat. Na

delavnici smo reciklirali kravate iz časa predsedovanja EU, kravate, ki so jih podarile slovenske tovarne, in kravate iz domačih zalog,« pripoveduje naša sogovornica. »Štrike za okoli vratu« smo spremenili v domiselna krila, torbice, majice, pasove ... Posebnost blagovne znamke je, da oblačil Socialdress ni mogoče kupiti v trgovini, lahko jih le naredite. Koncepti delavnic Socialdress obujajo šiviljske spretnosti, širijo idejo reciklaže ter se navezujejo na aktualna dogajanja, kot je npr. epidemija prašičje gripe.«

FILMSKA TURNEJA PO SAMSKIH DOMOVH

Preizkusila se je tudi z videom in dokumentarnim filmom. Odmeven je bil njen dokumentarni videofilm *Bratstvo in enotnost*, ki ga je leta 2006 posnela na gradbišču avtocestnega odseka Hrastje–Lešnica pri Novem mestu. V njem je prikazala delo in življenje gradbenih delavcev na začasnem delu v Sloveniji. Obiskala jih je pri delu na gradbišču in v samskih domovih. Ker sezonski delavci ne obiskujejo razstav in festivalov, je lani organizirala še filmsko turnejo po samskih domovih, na kateri so si delavci lahko ogledali film. V fotografskem in videoprojektu *Pred domačim pragom* je v obdobju 2001–2004 dokumentirala spremembe v ljubljanskem predmestju Grba in ohranila spomin na obdobje, ko se je nekaj delavsko predmestje pospešeno spreminjalo v luksuzno naselje.

Občasno dela še kot gledališka kostumografka. Kot gledalko jo najbolj privlačijo duhovite, kritične in zajedljive predstave, kot kostumografka pa se rada loti vsega, kar presega goli stilistični poseg. Poseben izziv so ji kostumi, ki imajo na odru neko aktivno vlogo: debeluh, ki hujša in se redi na odru, dojke, ki se napihujejo ... V preteklosti je kot kostumografka največ sodelovala z Gledališčem Ane Monro, pravkar pa pripravlja kostumografijo za gledališki projekt Andreja Rozmana Roze.

Pred petimi leti je soustanovila KUD Trivia, ki pomeni produkcijski okvir za njene projekte. S kolegom Borutom Savskim se že tretje leto posveča tudi založniškemu projektu Trivia Records/Zapisi. Gre za založbo, intermedijsko arhivarno, izobraževalnico in spletno trgovino, v kateri je mogoče večino izdelkov pretočiti brezplačno. Že vrsto let pa se preživlja z uredniškim in občasno novinarskim delom: »Srečo imam, da prepletanje različnih področij zame ni preveliko breme, saj skušam v vsakem delu najti ustvarjalni izziv. Ob takih in drugačnih strategijah preživetja se kot nekakšen stranski pojav krepi vsestranskost. Vendar pa najbrž ni umetnika, ki ne bi raje ostal enostranski in čimboli osredotočen na svoje umetniško delo.«

Vedrana Grisogono

Reklama za modno blagovno znamko Teens podjetja Novoteks, 1983; Marija Mojca Pungercar je tretja z desne.

Fotografija: arhiv umetnice